

Извештај
за извршувањето на Програмата за работа на Народната банка на
Република Северна Македонија во 2018 година

февруари 2019 година

Извештај

за извршувањето на Програмата за работа на Народната банка на Република Северна Македонија во 2018 година

Вовед

Програмата за работа на Народната банка за 2018 година (во понатамошниот текст: Програмата за работа) претставува детална разработка на десетте стратемиски цели предвидени со Стратемискиот план на Народната банка на Република Македонија за периодот 2018-2020 година, СП бр. 02-15/IV-1/2017 од 25 мај 2017 година (во понатамошниот текст: Стратемискиот план).

Програмата за работа се остварува во текот на една календарска година, почнувајќи од 1 јануари до 31 декември.

Програмата за работа содржи активности поврзани со остварувањето на основните цели на Народната банка, пред сè од областа монетарната политика, супервизијата, банкарската регулатива и финансиската стабилност, финансиските пазари, управувањето со девизните резерви, развојот на истражувачката дејност, издавањето и управувањето со книжните и кованите пари, платните системи, статистиката, како и голем број активности коишто претставуваат поддршка на основните функции на Народната банка на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Народната банка) поврзани со финансиите и сметководственото работење, информациската технологија и корпоративното управување. Воедно, Програмата за работа вклучува и активности насочени кон усогласувањето на правните, организациските и потребите од ресурси на Народната банка во процесот на пристапување кон Европската централна банка (ЕЦБ) и Европскиот систем на централни банки, што е во согласност со препораките содржани во извештајот „Анализа на потребите на Народната банка“, којшто беше изготвен во рамките на проектот финансиран преку Инструментот за пред пристапна помош (ИПА).

Програмата за работа содржи 129 програмски активности. Најголемиот дел од програмските активности опфаќаат редовни работни процеси коишто се непосредно поврзани со стратемиските цели и задачи на Народната банка и се остваруваат во текот на целата година. Програмата за работа содржи и голем број проекти (51), коишто овозможуваат воведување промени во работењето од аспект на зголемување на ефикасноста, квалитетот, транспарентноста и сигурноста, усогласување со новите законски барања, европските прописи, меѓународните стандарди и со барањата на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ). Проектите во текот на 2018 година се остваруваат во согласност со утврдената динамика, во рамките на планираниот финансиски и човечки ангажман¹.

Во продолжение е дадено образложение на остварувањето на планираните програмски активности.

---

¹ Од планираните проекти, 31 проект е целосно остварен, кај 13 проекти остварувањето е во тек, додека седум проекти се одложени за наредниот период (од кои, четири проекти за развој на софтвер) заради потребата за остварување други поприоритетни активности (активности поврзани со мисијата ФСАП, воспоставување статистички склад на податоци, статистички интернет-портал, нов систем на Царинската управа за надворешнотрговската размена, проверка и потврдување на усогласеноста на Народната банка со новите задолжителни контроли од Рамката за безбедносни контроли кај клиентите на СВИФТ), како и заради условеноста од донесувањето регулатива и од зависноста од активностите на надворешните субјекти.

Извршување на планираните програмски активности според утврдените стратегиски цели

Одржување на ценовната стабилност преку стабилен курс на денарот во однос на еврото

Првата стратегиска цел, одржување на ценовната стабилност преку стабилен курс на денарот во однос на еврото, се остваруваше преку повеќе активности со различна планирана динамика на извршување од страна на Дирекцијата за монетарна политика и истражување, Дирекцијата за финансиски пазари и главниот економист.

Планирани активности

- Изготвување макроекономски проекции.
- Изработка на анализи за одржливоста на јавниот и надворешниот долг, рамнотежниот реален девизен курс и монетарната трансмисија коишто се употребуваат при носење одлуки на монетарната политика.
- Анкетни истражувања.
- Изготвување ad hoc анализи.
- Изработка на редовни извештаи.
- Редовно спроведување монетарни операции и одржување рамнотежа на девизниот пазар.
- Преземање мерки согласно со стратегијата за денаризација на економијата (проект)

Во текот на годината продолжија активностите за понатамошно подобрување на аналитичката инфраструктура на макроекономските проекции. Така, беа поставени основите на два нови пристапа за краткорочно прогнозирање на БДП – модел на регресија заснован врз теорија на веројатност и комбиниран модел МИДАС². Исто така, беше направена ревизија и унапредување на основниот структурен модел за краткорочна прогноза на инфлацијата, а во текот на годината продолжи и процесот на унапредување на карактеристиките на моделот МАКПАМ³. Со цел да се прошири изборот на модели за проектирање, симулации и за истражувачки цели, во рамки на билатерална техничка помош од централната банка на Чешка, во септември се работеше на почетните активности за поставување на динамички стохастичен модел на општа рамнотежа (модел ДСГЕ) за македонската економија.

По спроведувањето на макроекономските проекции во октомври, беше направена редовната ревизија на оценките на одржливоста на надворешниот долг, како и на одржливоста на јавниот долг, којашто е во тек. Воедно, беа разгледани показателите за ранливоста на македонската економија и за одделните земји во регионот. Во текот на годината беа ажурирани анализите за основните показатели на коишто се заснова постојната монетарна стратегија преку преоценување на монетарната трансмисија преку каналот на каматните стапки со понови податоци и оцена на усогласеноста на реалниот ефективен девизен курс со неговите фундаменти со примена на двата пристапа (БЕЕР⁴ и ФЕЕР⁵).

Заради потребата од добивање важни влезни елементи при прогнозирањето на идните макроекономски текови, на редовна основа беа спроведени анкетите за кредитната активност, за инфлациските очекувања и за очекувањата за движењето на реалниот БДП. Воедно, за потребите на проекцијата на билансот на плаќања, во април

² Mixed Data Sampling Regression Model.

³ Модел за анализа на макроекономските политики во Република Северна Македонија - МАКПАМ (Macedonian Policy Analysis Model).

⁴ Бихејвиористички рамнотежен девизен курс, пристап за оцена на рамнотежниот девизен курс (Behavioural Equilibrium Exchange Rate).

⁵ Фундаментален рамнотежен девизен курс, пристап за оцена на рамнотежниот девизен курс (Fundamental Equilibrium Exchange Rate).

и октомври беа спроведени анкети за деловните планови на најголемите извозници и увозници.

Имајќи ги предвид промените во окружувањето и нивните ефекти врз економијата, Народната банка работеше на интерни анализи и истражувања на повеќе актуелни теми. Истовремено, беа изготвени повеќе истражувачки материјали, како и куси макроекономски анализи во вид на аналитички прилози во рамките на редовните квартални извештаи, на следниве теми:

- Предизвици за инвестициите и нивното финансирање во земјите од ЦИЈИЕ⁶,
- Алтернативна Беверицова крива,
- Ревизии на податоците за БДП,
- Промени во структурата на индустриското производство,
- Пресметка на базична инфлација со користење на методот на скратен просек,
- Секторска декомпозиција на динамиката на продуктивноста на трудот и на трошоците за труд по единица производ,
- Влијанието на новите компании ориентирани кон извоз со странски капитал врз промената на структурата на надворешнотрговската размена.

Покрај бројните анализи, со цел да се согледаат најновите движења во македонската економија во целина и во одделните сектори на домашната економија, како и оценување на нивните влијанија врз монетарната политика, беа изготвени редовните месечни и квартални извештаи, како и годишниот извештај за работењето на Народната банка. Во контекст на потребата за обезбедување транспарентност на монетарната политика, редовно се изготвуваа и се објавуваа соопштенија и презентации за јавноста во кои беше даден детален осврт на очекувањата за следниот период и нивните ефекти врз монетарните одлуки.

Од аспект на оперативната монетарна политика, Народната банка активно управуваше со ликвидноста во банкарскиот систем преку тековниот сет на монетарни инструменти во согласност со движењата на ликвидносниот потенцијал. Врз основа на подготвена анализа за ефикасноста и пазарните придобивки од примената на монетарната рамка од 2012 година наваму, во втората половина од годината беше воведен надомест на задолжителната резерва во евра. Воедно, на редовна основа се следеа и се анализираа макроекономските движења и измените кај монетарните рамки на избрани централни банки, за што на интернет-страницата на Народната банка се достапни полугодишни информации.

Во рамките на активностите за понатамошно поттикнување на денарското штедење во банкарскиот систем, нацрт-верзијата на националната Стратегија за денаризација беше разгледана и усогласена со институциите коишто се надлежни за спроведување на предвидените активности. Во текот на декември, Стратегијата беше усвоена и објавена од Владата на Република Северна Македонија⁷.

Одржување стабилен и сигурен банкарски систем, како основен предуслов за финансиска стабилност и за одржлив економски раст на земјата

Стратегиската цел, одржување стабилен и сигурен банкарски систем, како основен предуслов за финансиска стабилност и за одржлив економски раст на земјата, се остваруваше низ повеќе програмски активности на Дирекцијата за финансиска стабилност и банкарска регулатива, Дирекцијата за вонтеренска супервизија и

⁶ Материјал објавен на [интернет-страницата на Народната банка](#) подготвен за финансискиот форум EUROFI, 2018

⁷ [Стратегија за денаризација на Република Македонија](#)

лиценцирање, Дирекцијата за теренска супервизија и советникот на гувернерот за МСФИ.

Планирани активности

- Изработка и донесување регулатива во доменот на банкарското работење и банкарската супервизија.
- Анализи и следење на движењата во банкарскиот и финансискиот систем.
- Преземање мерки за спроведување на стратегијата за справување со нефункционалните кредити (проект).
- Усогласување на обрасците од работните случаи за временски серии и агрегирање во апликацијата Електронски регулаторни извештаи (ЕРИ) со промените во регулативата (проект).
- Редовни вонтеренски активности.
- Унапредување на интерната методологија за оцена на одделните ризици и сумарниот профил на ризик на банките (одложен проект).
- Зголемување на транспарентноста на супервизијата кон банките (проект).
- Подготовка на извештаи од апликацијата (ЕРИ), потребни за вонтеренска анализа на банките и штедилниците (одложен проект).
- Подготовка на извештаи од кредитен регистар за вонтеренска анализа на банките и штедилниците (проект).
- Подготовка на табели за извештаите од вонтеренското следење – квартална финансиска анализа и полугодишен профил на ризик (проект).
- Спроведување редовни теренски контроли.
- Унапредување на процедурите за оценка на ликвидносен ризик (проект).
- Апликација за извршување теренски контроли – извештаи од контрола (проект).
- Апликација за извршување теренски контроли – модул за процедури за оцена на ризици (проект).
- Оцена на секторскиот ризик од перење пари и финансирање тероризам на банкарски и небанкарски институции над кои Народната банка спроведува надзор (проект).
- Учество во изработката и донесувањето подзаконска регулатива (проект).
- Јакнење на отпорноста на банкарскиот систем од напади од дигиталниот простор.
- Активности поврзани со оценувачката мисија ФСАП (проект).

За натамошно усогласување со Базелските принципи за ефикасна банкарска супервизија, стандардите од Базел 3 и соодветните европски прописи ЦРД/ЦРР⁸, во 2018 година беа донесени повеќе подзаконски акти. Се изработија и ажурираа методологиите за управување со кредитниот ризик, за утврдување на адекватноста на капиталот, како и методологијата за утврдување на исправката на вредноста, односно за издвојување посебна резерва од страна на Македонската банка за поддршка на развојот. Паралелно со измените во подзаконската регулатива, беше спроведен проектот за усогласување на обрасците во апликацијата ЕРИ со измените во Одлуката за сметковниот план коишто стапија во сила на почетокот на годината и со измените во регулативата за управување со кредитниот ризик. Воедно, во текот на годината активно се работеше на подзаконската регулатива за управување со ликвидносниот ризик, за лимитите на изложеност, за ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности, за управување со ризиците, како и за начинот на функционирање на Кредитниот регистар коишто би требало да бидат донесени во текот на 2019 година.

Во областа на финансиската стабилност и банкарската регулатива, Народната банка учествуваше и во изработката на неколку закони, меѓу кои, Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, којшто беше донесен во јуни 2018 година. Врз основа на законските решенија, направени се изменувања и дополнувања на подзаконската регулатива за управување со ризикот од перење пари и финансирање на тероризмот, со што е извршено усогласување со препораките на ФАТФ⁹. Воедно, заради оцена на секторски ризик од перење пари и финансирање

⁸ Capital Requirements Directives - CRD / Capital Requirements Regulation - CRR.

⁹ Financial Action Task Force - FATF

тероризам, беа доставени прашалници до банкарските и небанкарските институции над кои Народната банка спроведува надзор. Во текот на првиот квартал од 2019 година ќе следи анализа на добиените одговори и изработка на упатство за проценка на секторскиот ризик од перење пари и финансирање тероризам.

Во рамките на активностите за спроведување на Стратегијата за справување со нефункционалните кредити, беа разгледани повеќе аспекти поврзани со појавата и динамиката на нефункционалните кредити, активностите и мерките од сите релевантни институции за натамошно подобрување на процесот на наплата на овие побарувања, а воедно беа разгледани и документите на ЕБА¹⁰ за продажба на активата на банките и развојот на пазарот на побарувањата.

Заради следење на движењата во банкарскиот и финансискиот систем, како и оценување на отпорноста на банките на шокови, беа изработени повеќе месечни и квартални анализи и извештаи за банкарскиот систем, показатели за ранливост, тестови на чувствителност и сценариски анализи. Редовно беа подготвувани и извештаите за ризиците во банкарскиот сектор, а содржината на Извештајот за финансиската стабилност беше подобрена и збогатена со нови прилози за промените во деловните модели на банките според структурата на нивните приходи, за рочната и валутната трансформација на билансите на банките, за дивидендните политики на банките, за најголемите кредитокорисници според дејности, како и за обемот и квалитетот на кредитите на домаќинствата. За унапредување на работењето, продолжи соработката со другите супервизорски и регулаторни органи во земјата и странство преку одржување периодични средби со финансиските регулатори.

Покрај воведувањето голем број новини во работењето, редовно беа спроведувани вонтеренските супервизорски активности, подготовката и следењето на корективните мерки врз основа на утврдени неусогласености и неуредности во работењето на банките и штедилниците, оцената на ПИК¹¹ на банките, како и активностите за лиценцирање на банките, штедилниците, менувачниците и давателите на услуги на брз трансфер на пари.

Во рамки на процесот на супервизорската оценка на ризиците¹², а заради натамошно зголемување на транспарентноста на супервизорската функција и приближување на супервизорската рамка до насоките/методологијата на ЕБА и практиката на Европската централна банка, за првпат беше спроведен т.н. супервизорски дијалог со банките. Имено, пред конечното определување на минималното потребно ниво на капитал за банките за 2019 година, супервизорската оценка на сумарниот профил на ризик на банките и првичната оценка на потребното ниво на капитал им беа обелоденети на банките. Притоа, на банките им беше дадена можност да се произнесат, односно да ги достават евентуалните забелешки во врска со овие оценки до Народната банка. Врз основа на вака воспоставениот процес, во декември 2018 година, Народната банка ги извести поединечните банки за минималното потребно ниво на капитал коешто треба да го одржуваат во текот на 2019 година.

Во 2018 година, системски значајните банки за првпат беа задолжени да изработат и да достават планови за закрепнување до Народната банка. Народната банка изврши оценка на плановите, врз основа на која до секоја од системски значајните банки беа доставени препораки за нивно натамошно унапредување. Се очекува дека препораките за унапредување ќе бидат земени предвид при изработката

---

¹⁰ Европски банкарски регулатор (European Banking Authority - EBA).

¹¹ Интерно утврдување на потребната стапка на адекватност на капиталот на банките

¹² Supervisory Review and Evaluation Process – SREP.

на следните планови за закрепнување коишто системски значајните банки ќе ги достават во октомври 2019 година.

Во рамките на редовните супервизорски контроли, Народната банка изврши теренски контроли на ризици кај 12 банки и две штедилници. Контроли на усогласеност на работењето со прописите се спроведени кај 13 банки, две штедилници, три даватели на услуги за брз трансфер на пари, пет субагента и 167 контроли на овластени менувачи. Воедно, во текот на годината беа унапредени софтверските решенија коишто овозможуваат подобрување на квалитетот и ефикасноста при спроведувањето на теренските контроли.

Во текот на годината, се работеше на јакнење на отпорноста на банкарскиот систем од напади од дигиталниот простор. За таа цел, Народната банка учествуваше во заедничкиот проект со Здружението за банкарство и Управата за финансиско разузнавање заради дефинирање показатели за рано предупредување за напади од дигиталниот простор.

Воедно, беа спроведени повеќе активности поврзани со оценувачката мисија на Светската банка и Меѓународниот монетарен фонд за Република Северна Македонија – ФСАП¹³ за оценка на финансиската стабилност. Врз основа на препораките од мисијата, во Програмата за работа за 2019 година, дефинирани се повеќе активности за натамошно унапредување на работењето на Народната банка во доменот на банкарската супервизија, банкарската регулатива и макропрudentната улога.

Ефикасно управување со девизните резерви на Република Северна Македонија при оптимална рамнотежа помеѓу принципите на сигурност, ликвидност и поврат од управувањето

Носител на активностите поврзани со управувањето со девизните резерви на Република Северна Македонија е Дирекцијата за операции на финансиски пазари.

Активности
<ul style="list-style-type: none">
• Управување со девизните резерви на Република Северна Македонија.
• Управување со ризиците (проект).
• Организирање Меѓународна конференција за институционални инвеститори на глобалните финансиски пазари (проект).

Управувањето со девизните резерви во 2018 година беше унапредено од повеќе аспекти. На почетокот на годината, согласно со тактичката распределба на девизните резерви за 2018 година, беше намалено учеството на САД-доларот во девизните резерви. Воедно, заради заштита на вредноста на девизните резерви и избегнување на концентрација на инвестициите во инструменти со негативен принос, беа направени измени во интерните правила за управување и инвестирање на девизните резерви, со кои се изедначи минималниот кредитен рејтинг за изложеност кон инструменти на држави и централни банки со најнискиот дозволен кредитен рејтинг во Политиката за управување и инвестирање на девизните резерви, при што се прошири и списокот на земји каде што се инвестираат резервите. Во вториот квартал од годината, во услови на неизвесност на меѓународните финансиски пазари, беа преиспитани очекувањата за идното движење на приносите во евро зоната, при што беа зголемени тактичките приспособени времетраења на двете портфолија во евра и се пристапи кон постепено намалување на трансакциите со фјучерси. На редовната седница на Комитетот за инвестирање одржана во јуни, беа разгледани основните согледувања за евентуално вложување во кинески јуани врз основа на кои се заклучува дека заострувањето на трговските тензии меѓу САД и Кина и зголемениот ризик од трговски војни, може да

¹³ Financial sector assessment program – FSAP.

предизвика нестабилно движење кај јуанот и можна депрецијација на неговата вредност во однос на САД-доларот. Во рамки на советодавната функција на Светската банка – РАМП¹⁴, беше организирана посета на експерти од Светската банка, насочена кон примена на фјучерс-договорите при активно управување со портфолијата на девизните резерви. Мисијата даде придонес за натамошно унапредување на активното управување со девизните резерви со употреба на фјучерс-договори на каматни стапки, како и за подобрување на повратот од инвестициите по единица преземен ризик. До крајот на годината се работеше и на унапредување на начинот на следење на земјите во коишто се инвестираат девизните резерви, заради добивање дополнителни информации при процесот на инвестирање на девизните резерви.

Заради натамошно унапредување на управувањето со ризиците, беа воведени нови информатички алатки за подобрување на резултатите од управувањето со девизните резерви, поактивно следење на ризиците, минимизирање на ризикот од надминување на поставените лимити на изложеност при пласирањето на девизните резерви и беше применета методологијата за распределба на буџетот за ризик по стратегии и негова оптимизација, активности коишто исто така се препорачани при соработката со Светската банка (РАМП).

Народната банка беше организатор и на меѓународна конференција на високо ниво за институционални инвеститори на глобалните финансиски пазари со назив: „Нова нормала? Глобална економска експанзија, динамика на инфлацијата, финансиска стабилност и значењето за управувањето со финансиски средства во меѓународни рамки“, којашто се одржа на 16 февруари 2018 година во Скопје. Конференцијата придонесе за проширување на знаењата, стекнување нови информации и размена на искуства со други централни банки и меѓународни институции, што во крајна линија придонесува за натамошно јакнење на институционалниот капацитетот и успешно остварување на доделениот мандат на централната банка за спроведување на монетарната политика и управувањето со девизните резерви.

Поддршка на развојот на домашните финансиски пазари

Стратегиската цел за поддршка на развојот на домашните финансиски пазари се остваруваше преку повеќе активности, во надлежност на Дирекцијата за операции на финансиските пазари.

Активности
<ul style="list-style-type: none">
• Учество и поддршка на развојот на домашните финансиски пазари.
• Нова апликација „Анализи на девизниот пазар“ (проект).

Во рамките на овие активности, Народната банка редовно го следеше меѓубанкарското тргување, со депозити, со девизни средства, како и секундарниот пазар на хартии од вредност и ги објавуваше податоците и информациите за движењата на финансиските пазари на официјалната интернет-страница. На Годишното собрание на АЦИ – Здружение на финансиски пазари, Народната банка го презентира концептот на новиот опфат на информации и податоци коишто ќе се објавуваат на интернет-страницата на Народната банка.

Воедно, заради подобрување на квалитетот и опфатот на информациите за трансакциите на девизниот пазар и нивно поефикасно следење, се работеше на новото софтверско решение коешто овозможува збогатување на аналитичките прегледи во согласност со тековните потреби.

¹⁴ Reserve Advisory Management Program – RAMP.

Зголемување на ефикасноста на системот на снабдување и обработка на книжните и кованиците пари и зголемување на квалитетот и функционалноста на готовите пари во оптек.

Дирекцијата за трезорско работење е носител на активностите поврзани со стратегиската цел за зголемување на ефикасноста на системот на снабдување и обработка на книжните и кованиците пари и зголемување на квалитетот и функционалноста на готовите пари во оптек.

Активности
<ul style="list-style-type: none">
• Снабдување на банките и центрите за готовина со книжни и ковани пари.
• Надградба на апликацијата Трезор2 (проект)
• Контрола на примената на стандардите и критериумите за готовинско работење кај банките и центрите за готовина.
• Подготовка и давање технички инструкции на учесниците во готовинскиот систем за електронско доставување податоци за готовинското работење (проект).
• Изработка/набавка на книжни и ковани пари, менични бланкети, пригодни ковани пари и ковани пари за колекционерски цели.
• Продажба на пригодни ковани пари, ковани пари за колекционерски цели, книжни и ковани пари за нумизматички цели и менични бланкети.
• Активности за потребите на Народната банка, државните институции и органите на управа.

Во рамките на активностите поврзани со снабдувањето на банките и центрите за готовина со книжни и ковани пари, а заради обезбедување поголема функционалност на парите во оптек, редовно се управуваше со готовинските текови преку регулирање и балансирање на апоенската структура и одржување на залихите на готовина на оптимално ниво. Во делот на логистичките операции, забележано е поактивно вклучување на центрите за готовина, со тоа што три деловни банки ги пренасочија своите активности поврзани со процесот на снабдување со готовина. Заради одржување на залихите на пари на оптимално стабилно ниво, спроведена е испорака на книжни пари со апоенска вредност од 10, 50 и 100 денари, како и ковани пари со апоенска вредност од 2 денари. Воедно, беше спроведена промотивна кампања за целосно запознавање на јавноста со новите полимерни пари, нивните сигурносни карактеристики и предностите на полимерните во однос на хартиените пари. Во рамките на активностите за спречување на фалсификувањето, беа разменети искуства со релевантни домашни институции и беа спроведени повеќе семинари и обуки на вработените коишто беа организирани од странски централни банки. Кон крајот на годината беа започнати активности за спроведување на твининг лајт проектот „Јакнење на капацитетите на системот за борба против фалсификувањето“ финансиран од Европската Унија.

Во текот на годината беа преземени и повеќе активности за контрола на примената на стандардите и критериумите за готовинско работење кај банките и центрите за готовина. Согласно со утврдената динамика во Акцискиот план за контрола на банките и центрите за готовина, беа спроведени теренски контроли во седум деловни банки и во двата центри за готовина. Воедно, Листата на успешно тестирани машини којашто е објавена на интернет-страницата на Народната банка, тековно се ажурира согласно со валидноста на издадените сертификати за успешно тестирани машини за обработка на пари од Народната банка. Во текот на 2018 година продолжија обуките за вработените во банките и центрите за готовина кои работат со готовината, за подигнување на перформансите за проверка на автентичноста и соодветноста на парите за оптек. За таа цел беа организирани вкупно 21 обука на коишто се обучени 547 работници вклучени во работата на благајните и трезорите на банките и центрите за готовина во Република Северна Македонија.

Во рамките на редовните активности, Народната банка ја следеше побарувачката на ефективни странски пари за потребите на Народната банка,

државните институции и органите на управа и навремено интервенира за соодветно задоволување на потребите.

Во областа на нумизматиката, Народната банка продолжи со издавањето ковани пари за колекционерски цели, обезбедувајќи значаен придонес за промоција на националните, историските, културните и духовните вредности на нашата држава во земјата и во странство. Имајќи го предвид интересот на нумизматичарите и колекционерите, оваа година Народната банка ја збогати понудата на производи со неисечени табаци на книжни пари изработени од полимер, со апоенска вредност од 10 и 50 денари. Побарувачката беше значителна, особено за табациите со пониска апоенска вредност коишто беа целосно продадени веднаш по нивното пуштање во оптек.

Одржување највисок степен на сигурност, стабилност и ефикасност на домашните платни системи, унапредување на прекуграничните плаќања и забрзување на процесот на дигитализација на домашната економија

Стратегиската цел, највисок степен на сигурност, стабилност и ефикасност на домашните платни системи, унапредување на прекуграничните плаќања и забрзување на процесот на дигитализација на домашната економија, се остваруваше преку повеќе редовни и проектни активности чијшто носител е Дирекцијата за платни системи.

Активности
<ul style="list-style-type: none">
• Обработка и порамнување на трансакциите поврзани со управувањето на девизните резерви и со спроведувањето на монетарната политика, следење и поддршка на порамнувањето на трансакциите на пазарите преку шалтер.
• Платен промет со странство за сметка на државата и државните органи.
• Поддршка на учесници во МИПС¹⁵ и обработка на налозите за присилна наплата.
• Изготвување извештаи од областа на платежните услуги и системи.
• Надгледување на платните системи.
• Спроведување на новата регулатива со која се транспонираат директивите на Европската Унија во областа на платежните услуги (проект).
• Унапредување на апликативното решение за платежна статистика (проект).
• Надградба и унапредување на апликацијата за електронско банкарство (проект).
• Наградба на апликацијата Е-извршување (проект).
• Организирање на 11-та конференција за плаќања и пазарна инфраструктура (проект).

Во рамките на редовните активности за обработка и порамнување на трансакциите поврзани со управувањето на девизните резерви и со спроведувањето на монетарната политика, следење и поддршка на порамнувањето на трансакциите на пазарите преку шалтер, Народната банка и натаму го унапредува заднинското работење согласно со практиките и стандардите на работа на ЕЦБ. Воедно, во делот на извршувањето на платниот промет со странство, Народната банка ја унапреди апликацијата за електронско банкарство за извршувањето на платниот промет со странство заради зголемување на опсегот на електронски услуги коишто ги обезбедува за државата и државните органи, со што ја потврди заложбата за дигитализација во доменот на плаќањата. Во однос на статистиката од областа на платежните услуги и системи, преземени се повеќе активности за натамошно унапредување на платежната статистика и усогласување со стандардите на платежната статистика на БИС¹⁶. Во текот на 2018 година, заради примена на меѓународните стандарди за работа на субјектите од инфраструктурата на финансиските пазари Народната банка продолжи со непосреден и посреден (вонтеренски) надзор на операторите на платните системи заради правилна и доследна примена на стандардите. Истовремено, изработен е првиот годишен извештај за надгледување на платните системи за 2017 година, со

¹⁵ Македонски интербанкарски платен систем.

¹⁶ Банка за меѓународни порамнувања во Базел (BIS Basel).

посебен осврт на резултатите од надгледувањето во периодот од 2008 до 2017 година и тој е презентираан пред Советот на Народната банка.

Покрај редовните активности, Народната банка заедно со Министерството за финансии работела на нацрт-текст на новиот Закон за платежни услуги и платни системи во кој се воведени Директивата за платежни услуги на внатрешниот пазар (2015/2366/EЗ), Директивата за конечност на порамнувањата (2009/44/EЗ), Директивата за електронски пари (2009/110/EЗ), Директивата за платежни сметки (2014/92/EЗ), Регулативата за заменски надоместоци за картично засновани платежни трансакции (2015/751) и дел од одредбите од Регулативата за воспоставување технички и деловни барања за кредитни трансфери и директни задолжувања во евра (260/2012). Со новата регулатива се очекува дека ќе се постигне висок степен на хармонизација со Европската Унија во платежната област. Народната банка и во периодот што следи ќе биде посветена на спроведувањето на овој закон од аспект на изработката на подзаконската регулатива и јавна консултација со сите засегнати страни.

Во вториот квартал на 2018 година се имплементира алатка на СВИФТ како вонреден проект, со што првенствено се задоволува барањето за следење трансакции од аспект на финансирање тероризам. Исто така, во текот на четвртиот квартал од 2018 година, Народната банка изготви и постави во функција апликација за спречување перење пари. Оваа апликација е за следење на сомнителните трансакции од аспект на перење пари и/или финансирање тероризам за платниот промет во евра за деловните банки преку МИПС на Народната банка. Потребата од воведување на алатката за следење трансакции од аспект на финансирање тероризам и апликацијата за спречување перење пари произлезе од барањата на Банката на Италија (Banca D'Italia) за воведување политики, процедури и системи од страна на Народната банка за спречување перење пари и финансирање тероризам во врска со користењето на МИПС за обработка на трансакции во евра на деловните банки во ТАРГЕТ¹⁷. Истовремено, воспоставувањето на овој систем е заради исполнување на барањата од новата регулатива за спречување перење пари и финансирање тероризам, како и на барањата за одржување континуитет со странските кореспондентни банки. Народната банка ќе вложи напори за натамошен развој на овие апликации заради усвојување на високите стандарди на работење во доменот на прекуграничните плаќања, во коишто ќе бидат вклучени и прекуграничните трансакции за потребите на државата и државните органи.

Народната банка во соработка со централната банка на Холандија, во јуни 2018 година, успешно ја организира 11-тата меѓународна конференција за плаќањата и пазарната инфраструктура под името „Време е за дигитализација“. Претставниците од домашните деловни банки и 21 централна банка следеа и дискутираа за презентациите на експертите од Банката на Холандија, Светската банка, Банката за меѓународни порамнувања, Банката на Италија, Националната банка на Белгија, ЕЦБ, ИЦЦ¹⁸ банкарска комисија и Народната банка на Србија. Размената на искуствата и добиеното знаење имаат големо значење за учесниците во понатамошната дигитализација на платежните услуги, со што Народната банка ја исполнува својата развојна и катализаторска улога во доменот на платните системи и платежните услуги.

---

¹⁷ Платен систем за порамнување во евра во реално време на бруто-основа управуван од Евросистемот.

¹⁸ International Chamber of Commerce (ICC).

Развој на истражувачката дејност

Согласно со Програмата за истражувачката активност за периодот 2018 - 2020 година, донесена во средината на 2017 година, истражувачката активност на Народната банка беше насочена кон областите коишто претставуваат поддршка на процесот на одлучување и навремено согледување на идните предизвици, заради остварување на основните цели на работењето и натамошно јакнење на институционалниот капацитет. Носители на најголемиот дел од истражувачките активности се Дирекцијата за монетарна политика и истражување и главниот економист. Во рамки на овој сегмент се работеше на поставување на моделот ДСГЕ за анализа на политиките во Република Северна Македонија, беше направена емпириска анализа за примена на нови методи за тековна и краткорочна проекција на БДП, а истражувањето на факторите на продуктивноста преку користење микроподатоци, со посебен осврт на разликите во продуктивноста помеѓу извозниците и претпријатијата коишто се најактивни на домашниот пазар е во завршна фаза. Воедно, започнати се и истражувања за влијанието на трговијата со услуги врз економскиот раст, за задолженоста на корпоративниот сектор во нашата држава врз основа на анализа на микроподатоци, како и за влијанието на кредитниот пазар врз цените на станови во Република Северна Македонија, коишто би требало да се завршат во текот на 2019 година.

Во рамките на активностите за развој на истражувачката дејност, по повод одбележувањето на годишнината од монетарното осамостојување на нашата држава беше организирана меѓународна истражувачка конференција. На Конференцијата беа презентирани истражувачки материјали на претставници на централните банки од Полска, Чешка, Индонезија и Австрија, Европската централна банка, како и од истакнати академски институции од Италија, Шведска и Македонија. Дискусија за темите на истражувачките материјали имаа и претставници на Лондонската школа за економија, Европската централна банка, Универзитетот од Орлеанс, Франција и од Народната банка. Воедно беа одржани и две панел-дискусии на кои свои излагања имаа гувернерите на неколку централни банки, потоа регионалниот резидентен претставник на ММФ за Централна и Источна Европа, директорот на Здружениот институт од Виена и вицегувернерот од Банката на Словенија. Во рамки на Конференцијата беше доделена годишната награда за најдобар труд на млад истражувач од областа на макроекономијата и банкарството.

Обезбедување квалитетни статистички податоци, целосно усогласени со меѓународните и европските статистички стандарди, водејќи сметка за известувачкиот товар и нивната ефикасна, навремена и едноставна дисеминација до корисниците.

Носител на најголем дел од предвидените редовни и проектно ориентирани програмски активности поврзани со остварувањето на оваа стратегиска цел е Дирекцијата за статистика.

Активности
<ul style="list-style-type: none">
• Изготвување на екстерни статистики.
• Изготвување екстерни статистики.
• Изготвување монетарни статистики.
• Изготвување статистики на хартии од вредност.
• Координирање на активностите во областа на статистиката коишто произлегуваат од членство во меѓународни организации.

Активности

- Унифицирана секторска поделба на институционалните единици на национално ниво.
- Воспоставување на статистиката на финансиските сметки за финансиските трансакции и состојби, согласно со Системот на национални сметки – СНА¹⁹ и Европскиот систем на сметки – ЕСА²⁰ (проект).
- Пристапување кон Стандардот за дисеминација на податоци на Меѓународниот монетарен фонд – СДДС плус²¹ (проект).
- Рационализација на процесот за изработка на извештаите за директните инвестиции во земјата и во странство (по земји и дејности) и автоматско вклучување на податоци од Кварталниот извештај за побарувања и обврски од комерцијалното работење – КИПО (проект).
- Рационализација на процесот на прибирање податоци за кредитните работи со странство преку воведување електронско известување за остварениот промет врз основа на кредитните работи (проект).
- Рационализација на процесот на прибирање податоци за вложувањата од странство, преку воведување електронско известување (проект).
- Развој на апликативно решение за подготовка на статистики на хартии од вредност (проект).
- Активности за воспоставување систем за управување, чување, обработка и ракување со статистичките податоци, воспоставување податочен склад (проект).
- Воведување интегриран систем за известување од страна на Народната банка, банки, штедилници, за статистички и супервизорски цели – ИСИДОРА (проект).
- Изградба на алатка за интерни анализи на статистичките податоци и статистички интернет-портал за надворешните корисници на податоците (проект)

Во текот на 2018 година, во континуитет се прибираа, се изготвуваа и се објавуваа статистички податоци од доменот на екстерните и монетарните статистики. Воедно, во текот на годината активно се работеше на понатамошен развој и надградба во одделни сегменти. Ова се однесува како на одредени методолошки аспекти, така и на постојната инфраструктура, а сè со цел да се намали известувачкиот товар, да се зголемаат ефикасноста и ефективноста при изготвувањето на статистичките истражувања, како и при дисеминацијата.

Во областа на монетарната статистика продолжи натамошното усогласување со меѓународните и европските стандарди, особено во однос на најновиот Прирачник на ММФ за монетарна статистика од 2016 година. Во периодот јули – август 2018 година, се објавија податоци за монетарната статистика, статистиката на останатите финансиски институции и статистиката на каматните стапки, засновани на нова методологија, со унапредена секторска и валутна поделба на финансиските инструменти. Воедно, беше изготвена и нова дефиниција на паричната маса, со идентичен опфат како и земјите од Европската Унија. Исто така, заради навремено, соодветно и квалитетно информирање на корисниците за новините, објавена е претходна најава и соопштение за јавноста за планираните методолошки измени и направена е нова структура на делот за монетарна статистика на интернет-страницата на Народната банка.

Во областа на статистиката на финансиските сметки, покрај постојаните подобрувања во однос на изворите на податоци и методолошките аспекти, во 2018 година беа подготвени детални податоци за тековите на финансиските средства и обврски за секторот „држава“ по потсектори, за периодот 2014-2017 година. Изготвувањето на овие податоци се клучна влезна компонента во подготовката на дел од табелите за прекумерен долг и дефицит коишто Државниот завод за статистика за првпат ги подготви и ги достави до Еуростат. Воедно, извршена е втора годишна трансмисија на детални податоци за финансиските сметки (состојби) до Еуростат, за периодот 2013-2017 година.

¹⁹ System of National Accounts - SNA 2008.

²⁰ European System of Accounts - ESA 2010.

²¹ The Special Data Dissemination Standard Plus – SDDS Plus.

Во областа на статистиката за хартии од вредност, продолжија започнатите активности за софтверско поврзување на сите расположливи бази на податоци за тргувањата со хартиите од вредност во земјата и странство, коешто е во напредна фаза. Со унапредувањето на оваа статистика се создаваат предуслови за збогатување на изворите на податоци и подобрување на квалитетот на статистиката на финансиски сметки. Поконкретно, беа изготвени податоци за пресметка на состојби и трансакции на државни обврзници со што се заокружи процесот на обезбедување податоци за државните хартии од вредност (записи и обврзници) за кои Народната банка е фискален агент. Исто така, подготвен е извештај за пресметка на показателот „вложувања во должнички хартии од вредност“, како еден од дополнителните показатели неопходен за целосно исполнување на барањата на стандардот СДДС плус.

Заради подобрување на комуникацијата со корисниците на податоци се и активностите за пристапување кон најновиот стандард за дисеминација на податоци на ММФ. Во текот на 2018 година се оствари завршната фаза за пристапување кон стандардот СДДС плус на ММФ преку повеќе активности за техничко и квалитативно приспособување на статистичкиот систем кон барањата на стандардот. Успешното извршување на овие активности овозможи официјално пристапување на нашата држава кон СДДС плус на 28 јануари 2019 година.

Во рамките на активностите за зголемување на достапноста и подобрување на пристапот на надворешните корисници до статистичките податоци, во септември 2018 година, успешно заврши проектот „Изградба на алатка за интерни анализи на статистичките податоци и статистички интернет-портал за надворешни корисници на податоци“, наменет за полесно пребарување низ податоците од страна на корисниците. Преку порталот ќе биде овозможена поголема флексибилност на корисниците заради осмислување на формата и содржината на статистичките податоци, приспособени согласно со индивидуалните потреби. Со ова се очекува дека ќе се зголеми корисноста на објавените податоци и истовремено ќе се намали времето потребно за пребарување низ податоците.

Во 2018 година продолжија активностите во рамки на долгорочниот проект за воспоставување интегриран систем на известување за потребите на статистиката и супервизијата (ИСИДОРА), со којшто значајно ќе се намали известувачкиот товар и ќе се овозможи многу побогата податочна база за постојните статистички цели, како и за понатамошно усогласувања со меѓународните статистички барања.

Долгорочниот проект за изградба на единствен статистички склад на податоци за потребите на екстерните статистики, продолжи и во текот на 2018 година. Остварувањето на овој проект би придонесло кон натамошно усогласување со барањата на Европската Унија и други меѓународни организации и надворешни корисници.

Во склоп на континуираните активности на Народната банка за подобрување на комуникацијата со известувачите и намалување на известувачкиот товар, во јуни 2018 година се поедностави процедурата за евиденција на кредитните работи со нерезидентите, поточно се намали обемот на документацијата потребна за евиденција. Исто така, во текот на 2018 година за првпат беше применет методот на примерок, наместо претходно користениот метод на цензус, при известувањето за капиталните вложувања во земјата, што значително го намали известувачкиот товар.

Во текот на годината продолжи меѓуинституционалната соработка на Народната банка, Министерството за финансии и Државниот завод за статистика во областа на статистика на финансиски сметки, фискалната статистика за прекумерен долг и дефицит, усогласена секторска поделба на економските субјекти, како и во

заедничките проекти за техничка помош за натамошно развивање на повеќе статистички домени.

Од аспект на дополнителните активности во рамки на 2018 година би ги издвоиле активностите за приспособување на ИТ-системот за обработка на податоци за надворешнотрговската размена во Народната банка кон новиот систем во Царинската Управа на Република Северна Македонија. Приспособувањето е значајно, бидејќи може да има последици врз создавањето на податоци за екстерните статистики, како и решенијата за овој сегмент во проектот за склад на податоци.

Подготовка на Народната банка за приклучување и членство во Европскиот систем на централни банки

Активностите поврзани со остварувањето на стратегиската цел за подготовка на Народната банка за приклучување и членство во Европскиот систем на централни банки ги спроведуваат Кабинетот на гувернерот и повеќе организациски единици во Народната банка.

Активности
<ul style="list-style-type: none">
Активности поврзани со процесот на пристапување на Народната банка во Европскиот систем на централни банки.

Во рамките на редовните активности, Народната банка активно учествуваше во подготовката на националната програма за усвојување на правото на Европската Унија, Програмата за економски реформи, како и на министерскиот дијалог помеѓу Европската Унија и министрите за финансии и претставниците од централните банки од Западен Балкан и Турција. Воедно, Народната банка учествуваше и во спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација преку соодветните поткомитети за економско-финансиски прашања и статистика, поткомитетот за внатрешен пазар и конкуренција коишто се во рамки на комитетот за стабилизација и асоцијација. Исто така, Народната банка ги следеше наодите и препораките од Извештајот на Европската комисија за Република Македонија, како и спроведувањето на препораките содржани во извештајот од проектот финансиран преку инструментот ИПА²², „Анализа на потребите на Народната банка“, остварен во 2013 година.

На преминот меѓу 2018 и 2019 година, Народната банка достави апликација за твининг-проектот „Зајакнување на институционалните капацитети на Народната банка во процесот на пристапување кон ЕСЦБ“, финансиран преку инструментот ИПА 2, а одлуката на Европската комисија за одобрување на проектот беше добиена во февруари 2019 година. Во контекст на проектите финансирани од Инструментот за претпристапна помош – ИПА, успешно беше завршен проектот за создавање интерна аналитичка алатка и статистички интернет-портал за надворешните корисници.

Следење на трендовите во централното банкарство, јакнење на флексибилноста во однос на промените што ги наметнува опкружувањето, ефективно управување со ризиците во сите сегменти на работењето, подобрување на транспарентноста и општествената одговорност на институцијата

Оваа стратегиска цел се остваруваше низ поголем број активности од доменот на финансиите и сметководственото работење, корпоративното управување, информациската технологија, развојот на човечките ресурси, односите со јавноста и соработката со домашните и странските институции, правните работи и јавните набавки, како и развојот на музејската, библиотечната и архивската дејност.

²² Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA).

Финансии, сметководство и контрола

Покрај редовните активности во овој домен, Народната банка и натаму ги развива и ги унапредува финансиското евидентирање и известување заради поефикасно управување со финансиите, динамично планирање и следење на билансот на Народната банка. Почнувајќи од 1 јануари 2018 година, Народната банка го вовеле МСФИ 9²³ во делот на признавање и мерење финансиски средства и обврски и беа спроведени активности поврзани со пресметување и евидентирање на очекуваната кредитна загуба за вложувања во финансиски средства мерени по амортизирана набавна вредност. За ова беа направени и приспособувања на софтверските решенија. Оттука, беа доработени контролните извештаи за вложувањата во финансиските средства мерени по амортизирана набавна вредност, со дополнување со податоци за очекуваната кредитна загуба, како и заради исполнување на условите на тестот СППИ²⁴ за утврдување соодветна категорија за класификација. Покрај овие извештаи, во првиот квартал од 2018 година беа изработени извештаи за контрола и следење на трансакциите со дериватни финансиски инструменти – фјучерс-договори. Во рамките на овие активности, во текот на 2018 година Народната банка изврши унапредување на интерно развиените сметководствени софтвери во делот на пресметката на платата, придонесите, персоналниот данок и другите надоместоци, софтверот за планирање и за материјално работење, со што се овозможи поефикасно и поинтегрирано работење, како и усогласување со најновите измени на законската регулатива во оваа област.

Стратегиско планирање, управување со ризиците, обезбедување непрекинатоство во работењето и сигурност на информацискиот систем и заштита на личните податоци

Со донесувањето на Извештајот за извршувањето на Програмата за работа за 2017 година, усвоен од Советот на Народната банка во февруари 2018 година, заврши циклусот на планирање којшто започна во март 2016 година со трасирање на стратегиските приоритети, со донесувањето на стратегискиот план во мај 2016 година и со утврдување на програмските активности во декември 2016 година. Врз основа на анализата на остварувањата и анализата на промените во внатрешното и надворешното окружување, во мај 2018 година беше донесен новиот Стратегиски план на Народната банка за 2019 – 2021 година. Стратегиските цели ги утврдуваат најважните, критични точки на работењето на Народната банка во наредниот тригодишен период врз чија основа беа изработени плановите на организациските единици и Програмата за работа на Народната банка за 2019 година.

Во рамките на процесот на стратегиското планирање се и активностите поврзани со раководењето со проектите во Народната банка. Во текот на годината, посебен фокус беше ставен на унапредувањето на процесот на раководење со проектите за развој на софтвер, при што постојано се следеше нивното извршување, почитувањето на временските рокови и подготовката на потребната документација и извештаи. Воедно, во текот на ноември, во Народната банка се одржа работилница и семинар за унапредување на процесот за раководење проектите, при што во соработка со Банката на Холандија, беа разгледани практиките на проектниот менаџмент и беа дадени препораки за зголемување на ефикасноста при планирањето и спроведувањето на проектите. Врз основа на техничката соработка со Банката на Холандија, Народната

---

²³ На 1 јануари 2018 година стапи во сила новиот стандард МСФИ 9 „Финансиски инструменти“, што го заменува Меѓународниот сметководствен стандард МСС 39 „Финансиски инструменти: Признавање и мерење“. Со новиот стандард се воведуваат значајни промени во пристапот на класификација и мерењето на финансиските средства во споредба со МСС 39 и се воведува нов модел на „очекувана кредитна загуба“ за оштетувањето на финансиските средства.

²⁴ Solely Payments of Principal and Interest (SPPI).

банка ќе започне со примената на новата методологија за агилен проектен менаџмент со употреба на принципите на СЦРУМ²⁵.

Во областа на управувањето со оперативните ризици, на почетокот од годината процесот беше дополнително унапреден со донесувањето на измените и дополнувањата на Политиката за управување со оперативните ризици, а во мај е донесено ново Упатство за спроведување на Политиката за управување со оперативните ризици. Имајќи ја предвид поставената рамка за управување со оперативните ризици, како и проценетите ризици од тековното работење, беше донесен нов Преглед на изворите на оперативните ризици на Народната банка. Во втората половина на годината, се работеше на ажурирање на регистарот на работните процеси и нивната критичност, се изврши нова проценка на оперативните ризици и се разработија акциски планови со мерки за справување со оперативните ризици. Во тек е утврдувањето стратегии и мерки за справување со утврдените оперативни ризици. Покрај тоа, во текот на годината беа спроведени презентации за сите 18 организациски единици чијашто основна цел беше да се даде осврт кон најновите трендови во управувањето со оперативните ризици на централните банки, запознавање со измените на интерните акти, како и воведување во постапката за анализа и проценка на оперативните ризици во рамките на новиот циклус.

Поаѓајќи од Политиката за непрекинато во работењето на Народната банка, Народната банка обезбедува систем за координирано планирање, ажурирање и тестирање на мерките неопходни за обезбедување непрекинато во работењето на работните процеси во ситуација на криза. Во текот на 2018 година е извршено ревидирање на Плановите за обезбедување непрекинато во работењето на работните процеси. Исто така, заради потврдување на комплетноста и спроведливоста на плановите за непрекинато на критичните работни процеси, во текот на 2018 година беа спроведени активности за подготовка на неопходната документација, обука на вработените и тестирање на плановите за обезбедување непрекинато на работните процеси во услови на однапред дефинирани кризни сценарија и опсег на тестирање. Во таа смисла, под надзор на лицето одговорно за обезбедување непрекинато во работењето, беше спроведено тестирање на плановите за обезбедување непрекинато на 15 критични работни процеси од страна на 8 организациски единици во Народната банка. За резултатите од извршените тестирања беа изработени детални извештаи со соодветни акциски планови за спроведување на утврдените мерки за подобрување на плановите за обезбедување непрекинато.

Од аспект на активностите за обезбедување усогласеност на релевантните интерни акти и на работењето на Народната банка со прописите за заштита на личните податоци, во текот на годината беше спроведена контрола на усогласеноста на девет интерни акти со прописите за заштита на личните податоци и беше направена проценка на потребата од измени и дополнувања на актите заради настанати промени во опкружувањето.

Во однос на сигурноста на информацискиот систем на Народната банка и обезбедувањето тајност и заштита на обработката на личните податоци, беа спроведени периодични контроли на спроведувањето на интерните акти и беа дадени наоди и препораки за надминување на утврдените неусогласености. Воедно, во рамките на редовните активности, беа анализирани настанатите инциденти во работењето, при што годишниот извештај за инцидентите евидентирани во текот на претходната година беше разгледан од страна на Надзорниот одбор за сигурност на информацискиот систем. Имајќи ги предвид одредбите од Политиката за сигурност на

---

²⁵ SCRUM – методологија или рамка за приспособливо (агилно) управување со проектите, особено со проектите за развој на софтвер.

информацискиот систем на Народната банка, спроведени се обуки за сигурност на информацискиот систем, заштитата на личните податоци и безбедноста на класифицираните информации на кои присуствуваа вкупно 103 вработени во Народната банка.

По објавувањето на документот за усогласеност на Народната банка со задолжителните контроли предвидени во „Рамката за безбедносните контроли кај клиентите (РБК)²⁶“ во апликацијата КИЦ (KYC)²⁷ на СВИФТ во декември 2017 година, во јуни 2018 година, Народната банка изврши проверка и потврда на усогласеноста на Народната банка со дополнителни две задолжителни контроли за кои рокот на усогласување беше до крајот на 2018 година. Воедно, заради извршените промени во инфраструктурата на СВИФТ на Народната банка во јули 2018 година, беше неопходно повторно да се провери усогласеноста на Народната банка со сите 16 задолжителни безбедносни контроли од РБК. Проверката на усогласеноста беше спроведена во текот на четвртиот квартал од 2018 година, при што на 28.12.2018 година беше усвоен и потпишан Извештајот за усогласеност на Народната банка со сите задолжителни безбедносни контроли од РБК и статусот на усогласеност беше потврден и објавен во апликацијата КИЦ на СВИФТ.

Внатрешна ревизија

Во текот на годината беа спроведени сите планирани ревизии и на редовна квартална основа се следеше остварувањето на дадените препораки за подобрување на системот на интерни контроли. Сознанијата од извршените следења укажуваат дека препораките главно се почитуваат и се остваруваат во зададените рокови.

Систематското оценување и давањето препораки за подобрување на процесот на управувањето со ризиците, ревизијата на соодветноста и ефективноста на внатрешните контроли, како и на процесите на управување, придонесе за целосно остварување на основните цели на внатрешната ревизија, давајќи уверување за ефикасната и економичната употреба на ресурсите, за безбедното чување и заштита на средствата, за веродостојноста и интегритетот на финансиските и другите информации, како и за усогласеноста на работењето со законските и подзаконските акти, интерните политики и процедурите за работа.

Правни работи

Во текот на годината беа спроведени повеќе активности за обезбедување правна поддршка на организациските единици во Народната банка. Оттука, беа изработени правни мислења во однос на предлози за изменувања и дополнувања на законски текстови од областа на работењето на Народната банка, како и мислења за општи и поединечни правни акти, правни акти од областа на јавните набавки и останати договори, меморандуми за соработка, протоколи и спогодби. Воедно, промените на регулативата, како и препораките на ревизиите и контролите, налагаа постојано следење и контрола на правниот ризик. Оттаму, поаѓајќи од Планот за вршење на контроли на усогласеноста на работењето со прописите, беа спроведени повеќе контроли и беа дадени препораки и правни совети за надминување на утврдените ризици во работењето.

Јавни набавки

Во областа на јавните набавки, тековно се остваруваат планираните активностите за навремено, ефикасно и транспарентно спроведување на јавните

---

²⁶ Customer Security Controls Framework.

²⁷ Апликацијата „Запознај го својот клиент“ (Know Your Customer) се користи за размена на информации помеѓу членките на СВИФТ.

набавки преку целосно користење на системот за електронски јавни набавки. Исто така, во рамките на проектот за изградба на новиот објект, беа преземени редовни активности за следење на изведувачето градежни работи за изградба и вршење на стручен надзор на новиот објект на Народната банка, како и сите други активности кои во остварувањето дополнително се појавиле и се поврзани со извршувањето на овој проект.

Информатичка технологија

Во текот на 2018 година, се работеше на подобрување на инфраструктурата на СВИФТ, беше извршена надградба на системите согласно со препораките на СВИФТ и со редовните годишни одржувања, како и промени во другите системи коишто придонесуваат за информациската сигурност. Покрај тоа беше инсталиран нов софтвер за контрола на печатењето, нова инфраструктура на САН за МИПС и беа заменети централниот огнен ѕид (firewall), софтверските алатки за работа со базите на податоци и системот за електронска пошта. Воедно беа заменети неколку телекомуникациски линии, а беше воведена и втора, резервна оптичка линија до резервните локации. Исто така, покрај редовните активности за управување со корисничките имиња и нивните привилегии, надградба и одржување на апликациите, надградба и одржување на инфраструктурата и другата опрема, управувањето со ИТ-инцидентите и активностите поврзани со тестирањето на непрекинатоста во работењето на организациските единици во Народната банка, беа остварени голем број проекти за изработка на софтвер. Имајќи го предвид планот на проекти за изработка на софтвер, целосно беа завршени 17 проекти, изработката на четири проекти е во тек, а четири проекти беа откажани, за сметка на кои беа успешно спроведени голем број непланирани проекти и барања за развој и усовршување на апликациите во Народната банка.

Народната банка беше организатор на меѓународниот форум за ИТ, на кој зедоа учество триесет и четири ИТ-специјалисти од петнаесет централни банки. Учесниците на Форумот, преку презентации и отворена дебата ги споделуваа своите знаења и искуства за различни аспекти на развојот и одржувањето на апликациите и ИТ-сервисите. Во дел од дискусиите, акцентот беше ставен и на: системите за обработка на плаќања, процесот на планирање на развојот на апликациите и начинот на одредување приоритети на проектите, управувањето со правата на пристап во апликациите, складирањето податоци во централнобанкарските институции и на управувањето со нив, воведувањето софтвер за управување со големи бази на податоци, како и на ИТ-платформа за деловна анализа на податоци.

Управување со човечките ресурси

Во текот на годината продолжија активностите за стручно усовршување и развој на вработените преку постојан процес на обуки, зголемување на стручните знаења и јакнење на нивните вештини, обезбедувајќи високостручен кадар којшто успешно се справува со предизвиците во тековното работење и придонесува за остварување на целите на работењето. Во текот на годината, посебен акцент беше ставен на обуките за раководниот кадар, како и на обуките за ново вработените. Истовремено, со цел да се обезбеди поголема ангажираност, продуктивност и искористување на знаењето и креативниот потенцијал во институцијата, продолжија активностите за унапредување на процесот на оценување на успешноста на работниците, преку обезбедување објективна примена на утврдената рамка за оценување и информирање на вработените за нивните остварувања. Воедно, за квалитетно спроведување на овие процеси, како и секоја година, засилено се работеше на развојот на професионалните и меките вештини на работниците и раководителите во институцијата. Заради натамошно усогласување со основните принципи на корпоративното управување, во текот на годината се работеше и на унапредување на Етичкиот кодекс согласно со практиките

на централните банки од Европската Унија, Светската банка, ММФ, како и националната регулатива.

Техничко одржување, обезбедување и архива

Се работеше на натамошно унапредување на канцелариското и архивското работење, осовременување и надградување на безбедносните мерки и средства, зајакнување и постојана обука на вработените и подобрување на интерната регулатива во овој домен.

Односи со јавноста, соработка со домашните и странските институции, издавачки работи и финансиска едукација

Во текот на годината беше остварена засилена комуникација со јавноста преку објавување голем број содржини на интернет-страницата на Народната банка, навремено организирање средби и конференции за новинари, изработка на соопштенија за медиумите, како и одговарање на прашања од областа на работењето на Народната банка упатени од правните и физичките лица преку официјалните форми на контакт.

Во рамките на редовната техничка соработка со останатите централни банки и меѓународни институции, беа спроведени низа проекти со централните банки на Германија, Холандија, Белгија, Полска, Словенија, како и со централните банки од земјите во регионот. Народната банка беше домаќин на студиски посети на централната банката на Косово во областа на информатичката технологија и музејското работење и на централната банка на Црна Гора во областа на операциите на финансиските пазари. Во текот на годината беше организиран и годишниот состанок на управниот одбор на Центарот за извонредност во финансиите²⁸ на кој присуствуваа високи претставници од министерствата за финансии и централните банки на шест земји од Југоисточна Европа. Исто така, беа спроведени повеќе настани и активности за развој на едукативната функција и на подигнување на нивото на финансиска писменост кај јавноста.

Музеј, библиотека и архив

Во рамките на активностите на Музејот, се продолжи со редовното работење со збирката и со истражувачката работа од областа на нумизматиката. Покрај тековните работни задачи, беа спроведени повеќе активности поврзани со едукација на деца и младинци преку изведување организирани посети на постојната музејска поставка и беа подготвени и објавени повеќе едукативни материјали.

Во областа на библиотечната и архивската дејност беа преземени повеќе активности за набавка и одржување на библиотечниот фонд на Народната банка, а фондот на архивот беше збогатен со дигитализиран архивски материјал од историско значење произлезен од работењето на Народната банка.

Заклучок

Од извештајот може да се заклучи дека Програмата за работа е успешно остварена благодарение на добрата организација, ефикасното искористување на планираните ресурси и навременото обезбедување на сите релевантни информации. Во текот на годината, организациските единици успешно ги извршуваа програмските активности и ја следеа планираната динамика на остварување на Програмата за работа.

---

²⁸ Centre of Excellence in Finance (CEF).